

in[+]frame

articles

Σκέψεις πάνω στην ποίηση της φωτογραφίας.

Αναζητώντας το Μαγικό Καθρέφτη

του Γεράσιμου Λούντζη

Είναι σύνηθες φαινόμενο ορισμένα λογοτεχνικά έργα να συνοδεύονται από οπτικές αναπαραστάσεις, σκίτσα, τυπωμένα έργα ζωγραφικής ή φωτογραφίες. Μάλιστα, η εξάπλωση της φωτογραφίας τις τελευταίες δεκαετίες έχει οδηγήσει και σε μια αντίστροφη πράξη όπου μια φωτογραφία, ένα φωτογραφικό λεύκωμα ή μια έκθεση, συνοδεύεται από επιλεγμένα κείμενα. Γιατί όμως, παρατηρούμε τόσο συχνά αυτήν την καλλιτεχνική συνάντηση; Και ειδικότερα γιατί συναντάμε τόσο συχνά το καλλιτεχνικό πάντρεμα της φωτογραφίας με την ποίηση; Είναι μήπως μια πράξη που δηλώνει το συμπληρωματικό χαρακτήρα αυτών των δυο καλλιτεχνικών εκφράσεων; Πρόκειται μήπως για μια νέα μορφή τέχνης ή μήπως απλά ενυπάρχει κάτι κοινό μέσα στην φωτογραφία και στην ποίηση; Αν δεχτούμε ως δεδομένο ότι υπάρχει η εικόνα μέσα στην ποίηση τότε μήπως μπορούμε να δεχτούμε και ότι υπάρχει ποίηση μέσα στην εικόνα; Ίσως η αγωνία του Henry Fox Talbot για έναν «μαγικό καθρέφτη*», ότι δηλαδή «μια ειδική συσκευή θα μπορούσε να διατηρήσει μια ποιητική αναφορά της φύσης υπό τη μορφή μιας οπτικής εικόνας», δεν ήταν μάταιη τελικά.

"Child in Forest", Wynn Bullock, 1951 (MoMA collection)

Η συνηθέστερη ίσως, αναλογία ή ομοιότητα που μπορεί κανείς να εντοπίσει ανάμεσα στην φωτογραφία και στην ποίηση, είναι η συχνότατα έμμεση, συμβολική, μεταφορική ή αλληγορική, χρήσης της «γλώσσας» -της ποιητικής γλώσσας από τη μια και της φωτογραφικής από την άλλη. Βέβαια, αυτό δεν αποτελεί προνόμιο μόνο της ποίησης και της φωτογραφίας καθώς οι περισσότερες τέχνες χρησιμοποιούν δυνητικά ένα τέτοιο είδος γλώσσας. Άλλωστε, όπως έχει πει ο Danto, τα έργα τέχνης καλύπτουν την φιλοσοφική απόσταση μεταξύ της φαινομενικής όψης των πραγμάτων και της πραγματικότητας αποδίδοντας συνειδητά αυτό που ονομάζει «κυριολεκτικό ψεύδος» [literal falsity]. Ίσως όμως, όταν η ποίηση και η φωτογραφία πραγματεύονται τη συνειδητοποίηση της πραγματικότητας με ένα φιλοσοφικό τρόπο, να εμφανίζουν αυξημένους βαθμούς ελευθερίας στην έκφραση και στη φαντασία του αναγνώστη/θεατή. Οι λέξεις στην ποίηση αποκτούν μια πλατιά ελευθερία στο περιεχόμενο, στον συμβολισμό, στη μεταφορά, όπως μπορεί να συμβεί με τα απεικονιζόμενα αντικείμενα μιας φωτογραφίας. Ο λυρισμός του στίχου, ο ρυθμός και το μέτρο, η ηχητική φόρμα ενός ποιήματος, βρίσκουν την ανάλογη έκφρασή τους στα στοιχεία της φόρμας μιας φωτογραφίας, στη χρήση του φωτός, στην δομή, στην

συμμετρία, στη γεωμετρία κλπ. Οι λέξεις στην ποίηση, απελευθερωμένες από τα δεσμά της κυριολεκτικής τους χρήσης λειτουργούν παρόμοια με τον τρόπο που στη φωτογραφία οι εικόνες αποδεσμεύονται από την μιμητική λειτουργία και την φυσική υπόσταση των αντικειμένων που απεικονίζονται.

«The Pilings», Wynn Bullock, 1958 (MoMa collection)

Έτσι θα μπορούσαμε, ενθουσιασμένοι από την ανακάλυψη, να κραυγάζουμε ότι η καλλιτεχνική φωτογραφία μπορεί να προσομοιάσει εύστοχα την ποίηση νομιμοποιώντας με έναν αέρινο τρόπο την «κυριολεξία του ψεύδους», την «ποιητική αδεία», την μεταμόρφωση της «γλώσσας». Ωστόσο, αναλογιζόμενοι τον τρόπο που λειτουργούν και οι υπόλοιπες τέχνες δεν θα μπορούσαμε να τις αποκλείσουμε από την παραπάνω απελευθερωτική λειτουργία. Ίσως η σύνδεση μεταξύ φωτογραφίας και ποίησης να είναι απλά μια ευαισθησία ή αδυναμία του γράφοντος. Ίσως πάλι, όλες οι τέχνες να λειτουργούν τελικά ως μία και ο πληθυντικός «τέχνες» να υφίσταται απλά για ακαδημαϊκές περιπλανήσεις και οντολογικές αναζητήσεις...

* Ο William Henry Fox Talbot (1800–1877) ήταν ένας Βρετανός πρωτοπόρος της φωτογραφίας που εφηύρε τον πρόδρομο της σύγχρονης φωτογραφικής μηχανής.

Παρακάτω παραθέτουμε σε ελεύθερη απόδοση στα ελληνικά ένα μικρό απόσπασμα από το ποίημα του Henry Fox Talbot που περιλαμβάνεται στο:

Talbot, W. H. F. (1830). *'The Magic Mirror'. Legendary Tales in Verse and Prose*. London.

Ο Μαγικός Καθρέφτης

...

Ήταν ο ηλιόλουστος και λαμπερός μήνας του Μάη,
Κουράστηκε όλη μέρα... ο χρόνος δεν περνάει...
Διέσχισε κάθε διάδρομο, και πάλι από την αρχή,
Ψάχνοντας κάτι Ευχάριστο, μάταια, μήπως βρει...
Όταν από την Αίθουσα τη χαμηλόφωτη έτυχε να περάσει,
Εκεί που το Μοιραίο Γυαλί με πέπλο μαύρο είχαν σκεπάσει.

Ξάφνου μ' επιθυμία γέμισε... λαχτάρησε να δει...
Μα του πατέρα της φοβήθηκε την παράξενη συμβουλή.
Στάθηκε... πλησίασε κοντά το πέπλο για να βγάλει...
Τ' άγγιξε... μα ένοιωσε το κουράγιο της να χάνεται και πάλι!
Τρεις φορές στάθηκε... μα ω! Το πέπλο ήταν λεπτό,
Και από μέσα ανάβλυζε Φως, ανάβλυζε λαμπρό!
Πόσο όμορφο! Μα τι φοβάμαι; Λέει και παραμιλάει,
Και μ' ένα γρήγορο άρπαγμα ξεδίπλωσε το πέπλο πλάι!

Τι φανερώθηκε μες στον Καθρέφτη; Ένας γαλάζιος ουρανός
Που μέσα του έλαμπε γαλήνιος ήλιος μεσημεριανός,
Και ως πάνω απ' την κοιλάδα κύλησε τις αχτίδες του γλυκά,
Χαμογέλασε όπως πάντα, στων ποιητών τα όνειρα τα νεανικά:
Μικρά ρυάκια εκατό που μουρμουρίζαν απαλά,
Άφηναν ίχνη μαιάνδρων από ασήμι στην πλαγιά

Κι άοκνα θρέφανε τη λίμνη με το κρυστάλλινο νερό
που η χορταρένια όχθη της αγκάλιαζε ίσκιο των δέντρων σκοτεινό.

Πέρα στη μέση του νερού άπλωνε ένα όμορφο μικρό Νησί,
Όπου χιλιάδες τα πουλιά με ινδιάνικη κόμη πλουμιστή
Φτερούγισαν απαστράπτοντα στων δέντρων τα κλαδιά
Και τραγουδούσαν κονσέρτα ένδοξα της Φύσης γιορτινά.
Με αναλογίες τέλειες ένας Ναός υψώνεται κόσμημα του Νησιού
Τριγύρω του της λίμνης τα κυματιστά νερά που του χαμογελούν
Τους κίονες καθρεφτίζουνε, παιχνίδι του ειδώλου
Και λάμπουν κάτω απ' την ηλιόλουστη σκέπη του ουράνιου θόλου.

Και στην άμμο φαίνονται από μικροσκοπικές πατούσες ίχνη
Πρόδωσαν κάποιας σύναξης νεράιδων το παιχνίδι
Που έχει πετάξει τώρα μακριά, αλλά άφησε ολόγυρα
σκορπισμένα στο έδαφος πλήθη στεφάνων ρόδινα,
Και καλάθια γεμάτα φρούτα ώριμα και άνθη που ευωδίζουν
Όμοια με εκείνα που στης Εδέμ τον κήπο μόνο ανθίζουν,
Και άρπες χρυσές και ντέφια και κρουστά ατάκτως πεταμένα
Να απλώνονται τριγύρω καταγής, όλα ανακατεμένα,
Ωσάν αυτή η ανάλαφρη κι αέρινη παρέα κρύφτηκε να γλιτώσει
Από τον τρόπο ενός βλέμματος Θνητού που είχε νοιώσει!

...

in[+]frame